

Bruk av e-sigaretter som ungdomskultur

Rikke Tokle¹ og Janne Scheffels²

¹ Seksjon for ungdomsforskning, velferdsforskningsinstituttet NOVA, OsloMet – storbyuniversitetet

² Avdeling for rusmidler og tobakk, Folkehelseinstituttet

Rikke Tokle <https://orcid.org/0000-0001-8284-0924>

Janne Scheffels <https://orcid.org/0000-0003-3597-4596>

Sammendrag

Det har vært bekymring for økt bruk av e-sigaretter (vaping) blant ungdom i mange land. Nye tall fra Oslo tyder på at ungdomsvaping kan være økende. Hvorfor er det slik? Og hvor bekymret bør vi være? I denne artikkelen knytter vi sammen kunnskap om tiden økningen skjer i, samt produktene og aldersgruppen det gjelder, for å undersøke bruken av e-sigaretter i dagens norske ungdomskultur. Vi viser: (1) At ungdom gjerne oppfatter e-sigaretter som selvstendige forbruksprodukter. Dette følger av at endringer i tobakkslandskapet har gjort at dagens unge bare i begrenset grad har blitt eksponert for røyking og tobakkspreventive tiltak. I tillegg har den digitale utviklingen økt unges eksponering for nye tobakksrelaterte trender, inkludert vaping. (2) Hvordan innovasjon i markedet har utvidet produktutvalget og bruksmulighetene på måter som har gjort vaping mer tiltrekkende. (3) At det en sterk sammenheng mellom regelmessig vaping, bruk av andre tobakksprodukter og nikotinavhengighet, men samtidig at eksperimentering og av-og-til-bruk er det vanligste bruksmønstret blant unge. Sistnevnte speiler at vaping i ungdomskulturen fremstår som en grunnleggende sosial praksis som inngår unges identitetsprosjekter. Dermed resonerer vaping også med ungdomstiden som en utviklingsperiode preget av økt risikotaking, fokus på sosial status og jevnaldrende. Avslutningsvis, basert på dette bakteppet, belyser vi utfordringer og kunnskapshull, spesielt relatert til ny produktutvikling, ulike typer bruksmønstre og betydningen av det digitale markedet.

Nøkkelord: e-sigaretter, ungdom, tobakksbruk, ungdomskultur, identitet, digitale praksiser

Abstract

There has been concern about increased use of e-cigarettes (vaping) among adolescents in many countries. New figures from Oslo, Norway, suggest that vaping may be on the rise. Why is this, and how concerned should we be? We integrate our understanding of the time during which the increase has happened, of the products, and of age-related factors to unpack vaping in contemporary Norwegian youth culture. In the chapter, we show first that changes in the tobacco landscape have limited the current generation's exposure to tobacco, smoking and anti-smoking efforts. At the same time, developments in digital technology and social media have increased their exposure to new tobacco-related trends, including vaping. Adolescents often perceive e-cigarettes as distinct consumer products. Second, innovation within the e-cigarette market has expanded the array of e-cigarette-products, flavors and vaping practices in ways that have made vaping more socially appealing. Third, vaping is strongly associated with use of other tobacco products and nicotine addiction. However, it is also an inherently social practice embedded in adolescents' identity projects. Thus, vaping resonates with adolescence as a developmental period characterized by heightened risk-taking, concerns with social status and peers. Finally, based on these insights, we address challenges and knowledge gaps, particularly regarding new product developments, diverse usage patterns and the online marketplace.

Keywords: electronic cigarettes, adolescents, tobacco use, youth culture, identity, digital practices

Innledning

Sofie går på videregående skole og opplever bruken av e-sigaretter, også kalt vaping, som vanlig i sitt miljø. Hun liker følelsen når hun tar noen trekk av e-sigaretten med venner på skolen eller alene på rommet sitt, men mest av alt når det skjer på fest. Hun trekker samtidig et tydelig skille mellom e-sigaretten hun bruker og «vanlige» e-sigaretter. I hennes fest- og trendorienterte venninnegjeng er det pod-varianten av merket «Juul» som gjelder, en nett, usb-stick-lignende fordampere. I intervjuet med henne går begrepene «juule» og «juuling» igjen:

Alle har juulet! Ikke bare i Norge, men i hele verden. Det var liksom en greie på TikTok. Mens andre e-sigger er det mer sånn: «Wow, jeg går i 8. klasse og har kjøpt e-sigg, mamma klikker»-liksom, så var Juul noe annet, mer «voksent». I vår nære gjeng, vi er ti venninner, har 7–8 av oss juulet mye. For min del startet det når jeg var på fest i første klasse [på videregående] tror jeg. Jeg hadde en deal om at jeg ikke skulle røyke eller snuse før jeg ble 18. Så da Juul kom var det ok, for siden det ikke regnes som sigg var ikke det en del av dealen.

Sofies fortelling synliggjør utviklingen siden den første generasjonen e-sigaretter – produkter som i smak og utforming lignet tobakkssigaretter – ble lansert på markedet i 2006 som et mindre skadelig alternativ for personer med røyke- og nikotinhengighet. Tiår med en aktiv industri og teknologisk innovasjonsiver har bidratt til et mangfold av batteridrevne fordampere som varmer væske til inhalerbar aerosol. Sofie viser også hvordan produktutviklingen vever e-sigarettenes inn i nye brukspraksiser (Farrimond, 2017; Tokle & Pedersen, 2019) blant nye brukergrupper. Hun beskriver Juul som noe særegent, som en e-sigarette med både status og appell – i kontrast til «barnslige e-sigaretter». Fortellingen peker mot at ungdom tilskriver produktene ulik mening, men også at sosiale betydninger forhandles og reforhandles (Tokle, 2020b). Mye skjer på TikTok, og det er liten tvil om at sosiale medier har blitt en arena hvor unge kan påvirkes til å bruke e-sigaretter (Scheffels et al., 2023). Sofies fortelling viser ulike og viktige dimensjoner ved bruken av e-sigaretter blant dagens ungdom.

Det har vært bekymring for økt e-sigarettebruk blant ungdom i flere land. I USA omtalte helsemyndighetene utviklingen som en «vaping-epidemi» (US Department of Health and Human Services, 2019), etter at bruken blant ungdom på videregående økte fra 2 til 21 prosent i perioden 2011–2018 (O'Brien et al., 2021; Wang et al., 2020). Det var særlig Juul-sigarettenes som var populære blant ungdom fra 2017 (Bold et al., 2021). I Storbritannia har også vaping økt betraktelig de siste tre årene. Blant 16–17-åringer økte andelen som har prøvd

e-sigarettene noen gang fra 6 til 34 prosent, mens andelen som hadde brukt i løpet av de siste 30 dager økte fra 1 prosentpoeng til 15 (Action on Smoking and Health, 2023).

I Norge har det lenge vært relativt få ungdom som bruker e-sigarettene. Den nasjonale Ungdata-undersøkelsen fra 2022 viser at fem prosent av unge i alderen 13–19 brukte e-sigarettene, hvorav bare en prosent daglig og fire prosent av og til. Andelen som noen gang hadde prøvd e-sigarettene var 17 prosent (Tokle & Bakken, 2023). Den lave utbredelsen har samtidig samsvart med at e-sigarettene har vært strengere regulert i Norge enn i land som USA og England. Det har vært forbud mot salg av nikotinholdige e-væsker og e-sigarettene. Det er også reklameforbud, få fysiske utsalgssteder og 18-årsgrense for både kjøp og import av e-sigarettene (Linnansaari et al., 2022; Scheffels et al., 2023). På tross av dette viser svarene fra 25 000 tenåringer som deltok i Ung i Oslo-undersøkelsen våren 2023 en markant økning i ungdomsbruken (Tokle & Bakken, 2023). Andelen som har prøvd e-sigarettene på ungdomstrinnene og videregående skoler i Oslo har doblet seg på to år, fra henholdsvis 15 til 31 prosent. Daglig vaping har økt fra 1 til 3 prosent, mens av-og-til-vaping har økt fra 2 til hele 14 prosent (Tokle & Bakken, 2023). I tråd med dette har norske medier meldt: «Vaping har blitt populært blant unge: – Litt som godteri», «Dette er det nye ungdomsfenomenet: – Alle vil smake» (Farshchian et al., 2023), «Ungdom sier e-sigarettene er lett å få tak i» (Hellem-Hansen & Skrefsrud, 2023), «Barn kan enkelt kjøpe vape som selges ulovlig på Snapchat» og «Fagfolk slår alarm» (Kingsrød & von Krogh, 2023).

Hvor bekymret bør vi være over ungdomsbruken? For å belyse dette spørsmålet må vi først ha kunnskap om hva e-sigarettene og vaping betyr i dagens ungdomskultur.

Data og metode

For å utvikle et rammeverk for å forstå vapingpraksisen som ungdomsfenomen har vi tatt utgangspunkt i ulike kilder. Vi har gjennomgått forskningslitteratur om bruk av e-sigarettene, røyk og snus, med særlig oppmerksomhet rettet mot egenskaper ved produktene og trekk ved ungdomstiden som kan bidra til forståelse av e-sigarettbruk blant tenåringer i dag. Tall fra Ungdata- og Ung i Oslo-undersøkelsen brukes for å beskrive bruksmønstre og utvikling i bruk av e-sigarettene blant ungdom. Ungdata er en nasjonal spørreundersøkelse som gjennomføres ved de aller fleste ungdomsskoler og videregående skoler i Norge. Undersøkelsen gir data om e-sigarettbruk på regionalt og nasjonalt nivå over tid. I 2022 var det 109 700 ungdommer som deltok i studien (Bakken, 2022; for mer informasjon, se ungdata.no). Ung i Oslo er Oslo

kommunes Ungdata-undersøkelse. Fra januar til mars 2023 deltok over 25 000 ungdommer fra 83 ungdomsskoler og videregående skoler i Oslo i undersøkelsen (Bakken, 2023). Vi refererer i hovedsak tall fra disse undersøkelsene som allerede er publisert. Analysene om bruksmønster av e-sigaretter på bydelsnivå er imidlertid gjort for denne artikkelen (se appendiks for mer informasjon).

Til sist bruker vi intervjudata fra en fokusgruppestudie (13 fokusgrupper) med 46 ungdommer i alderen 15–20 år fra Norge, Finland og Danmark som har erfaring med bruk av e-sigaretter. For mer detaljer om rekruttering, utvalg og databehandling i denne studien, se Scheffels et al. (2023). I tillegg til å referere publiserte funn fra denne studien har vi analysert datamaterialet på nytt for å belyse ungdommenes beskrivelser av e-sigarettenes sosiale mening, bruksmønstre og -motiv. Vi presenterer tidligere upubliserte sitater fra datamaterialet for å illustrere noen av artikkelens nøkkelpoenger.

Nye bruksmønstre i et tobakksmarked i endring

Lovgivningen og den sosiale konteksten for bruk av tobakks- og nikotinprodukter har endret seg betraktelig over de siste tiårene, og dagens unge navigerer i et annet tobakks- og nikotinmarked enn tidligere generasjoner. De har vært lite eksponert for så vel dagligrøyking som tobakkspreventive tiltak. Nedgangen i dagligrøyking og tiltak som forbudet mot å røyke innendørs på serveringssteder (2004), grafiske helseadvarsler (2009) og forbud mot synlig oppstilling av tobakksvarer (2010) skjedde før de ble ungdommer. Dette gjenspeiles i røykevanene. Nasjonale tall fra 2022 viser at kun én prosent av 13–19-åringer røyker daglig. Men andelen som røyker av og til er ti ganger så høy. Det er 20 prosent som røyker av og til siste året på videregående (Tokle & Bakken, 2023, s. 2).

Bruk av snus har hatt motsatt utvikling. Fra å være noe forbeholdt de få – primært eldre menn – ble snusing en økende trend, særlig blant unge (Folkehelseinstituttet, 2023). Det siste tiåret har bruken av snus vært relativt utbredt og sosialt akseptert. Rett nok har det vært en nedgang i ungdomssnusing siste tiåret, men en av fire videregåendelever snuser daglig eller av og til, og dette er i dag den vanligste kilden til nikotin og nikotinavhengighet blant ungdom (Tokle & Bakken, 2023).

Med e-sigarettene ble tobakkslandskapet mer komplekst. Mens den første produktgenerasjonen var utformet som kopier av vanlige sigaretter, såkalte *cigalikes*, finnes i dag et spekter av varianter – både engangs og påfyllbare, i ulike prisklasser og utforminger. Deriblant standardiserte pod-e-sigaretter, som den diskre Juul-varianten beskrevet av Sofie, *vape pens* og modifiserbare varianter, såkalte *mods*, som åpner for personlig tilpasning. Utviklingen har bidratt til nye brukspraksiser i ulike brukergrupper (Walley et al., 2019). Kvalitative studier utført i Norge har dokumentert at det finnes subkulturelle grupper hvor bruken av *mods* fremstår som en hobby og blant annet benyttes for å utøve vape-triks – såkalt *cloud chasing* (Tokle & Pedersen, 2019). E-sigarettene kan dermed også forstås som et selvstendig konsumprodukt uavhengig av sigaretter, særlig blant ungdom uten en etablert røykevane. En norsk studie blant unge i starten av tenårene viste hvordan e-sigaretter ble sett som leketøy på linje med fidgetspinnere og jojo-er. Bruken var gjerne en tidsavgrenset hype, med kort vei fra de var populære til at de ble «barnslige» (Tokle, 2020b).

Det er fortsatt få studier av hvordan bruken av e-sigaretter blant unge i Norge utvikler seg over tid. To longitudinelle studier, den ene basert på samtaleintervjuer (Tokle, 2020b) og den andre på gjentatte surveyundersøkelser (Tokle et al., 2022), tyder imidlertid på at mange ungdom kun prøver eller bruker e-sigaretter i en avgrenset periode. Tallene fra den nasjonale Ungdata-undersøkelsen 2022 viser også at det er noe vanligere å eksperimentere med vaping enn snusing og røyking i tenårene. Henholdsvis 10, 8 og 12 prosent av 13–19-åringene oppga her å ha prøvd, men nå å ha sluttet å røyke, snuse eller vape. I Ung i Oslo-undersøkelsen 2023 var andelen som hadde sluttet å vape på 15 prosent, altså enda større (Tokle & Bakken, 2023).

I de nevnte Ungdata-undersøkelsene er det ikke stilt spørsmål om ungdom bruker e-sigaretter med eller uten nikotin. Tidligere studier fra Norge (Tokle et al., 2022) og andre nordiske land (Kinnunen et al., 2019) har imidlertid funnet at bruk av e-sigaretter uten nikotin har vært nokså utbredt blant ungdommer som vaper. Dette indikerer at nikotin ikke er et viktig bruksmotiv for alle ungdommer, særlig ikke for dem som kun eksperimenterer med e-sigaretter (Tokle, 2020b; Tokle et al., 2022). Flere studier finner samtidig en sterk sammenheng mellom vaping, røyking og snusing – såkalt flerbruk (Lundberg et al., 2019; Raitasalo et al., 2022). Nasjonale tall fra Ungdata-undersøkelsen 2022 viser at tre av fire unge som røyker daglig, også bruker snus og/eller e-sigaretter. Til sammenligning er det kun fem prosent av ungdommene som aldri har røykt som bruker e-sigaretter. Det at flerbruk er utbredt

i gruppen av ungdom som røyker og vaper daglig tyder altså på at nikotinavhengighet er en driver til bruk for noen.

Emilie, en 16 år gammel jente fra Oslo vest, gir under en beskrivelse av hvordan et slikt flerbruksmønster kan utspille seg:

Unge i dag bruker e-sigaretter fordi det er kult og fordi det er gøy med røyk. Men selv er jeg ikke så glad i tobakksigaretter. Vaping er et bedre alternativ fordi vape smaker bedre enn sigaretter, og det gir meg en god følelse. Derfor blir det mye brukt på fest. Da har du Juul-en i tillegg til alkoholen, snusen og andre ting. Det at man kan variere gjør det mer gøy, at man ikke bare drikker og snuser hele tiden. Hvis jeg skal på fest og glemmer den hjemme, kan jeg bli litt sånn: «Nei, faen! Nå blir det ikke så gøy.» Jeg er nikotinavhengig fra før, men til vanlig snuser jeg. Bortsett fra hvis jeg er tom for snus, da kan det hende at jeg tar opp Juul-en hjemme også, men det sier jeg ikke til noen. Fordi det er litt flaut. Jeg er ikke avhengig av vape, jeg er avhengig av nikotin.

Emilies fortelling illustrerer hvordan nikotinavhengighet ikke nødvendigvis er knyttet til ett spesifikt produkt, og hvordan et flerbruksmønster innebærer at ungdom kan tilpasse hvorvidt de røyker, snuser eller vaper etter sosial setting, livsstil, avhengighet, kultur og verdier.

Sosiale og individuelle forskjeller: Hvem er de unge som bruker e-sigaretter?

Hvordan henger bruken av e-sigaretter blant tenåringer sammen med faktorer som kjønn, alder og bosted i Norge? Det har lenge vært flest gutter som vaper, i alle fall regelmessig (Tokle et al., 2022). Ung i Oslo-undersøkelsen fra 2023 viser imidlertid en markant økning i bruken blant jenter. Daglig vaping er nå omtrent like utbredt hos begge kjønn, og flere jenter enn gutter vaper av og til (Tokle & Bakken, 2023). Studien viser også at bruken øker siste året på ungdomskolen og det første året på videregående, før den flater ut eller går noe tilbake (Tokle & Bakken, 2023).

Tallene fra Ungdata-undersøkelsen 2022 viser at det er noen flere tenåringer som vaper regelmessig (av og til og daglig) i de mellomsentrale og minst sentrale kommunene i Norge (Tokle & Bakken, 2023). Ung i Oslo-undersøkelsen fra 2023 avdekket forskjeller mellom bydelene.¹ Enkelt sagt er Oslo delt i en velstående vestlig del og en østlig del hvor befolkningen har lavere utdanning, lavere inntekt og større levekårsutfordringer. Regelmessig røyking har lenge vært mest utbredt i østlige bydeler (Bakken, 2023). Daglig vaping viste seg

¹ Analyser av data fra Ung i Oslo 2023. For mer detaljer, se krysstabell, appendiks.

også å være noe mer utbredt blant tenåringer i de østlige bydelene. Derimot var bildet det motsatte med hensyn til av-og-til-vaping, med rundt 25 prosent i de vestlige bydelene, mens de østlige hadde andeler på mellom 15 og 20 prosent. I de vestlige bydelene er fest og drikking utbredt. Fest-vaping kan se ut til å ha blitt et supplement til alkoholen og fest-røyken som også er blitt mer utbredt i ungdomskulturen den siste tiden (Tokle & Bakken, 2023).

Individuelle forskjeller mellom ungdommer ser også ut til å spille inn på hvem som bruker e-sigaretter. Personlighetstrekk som gjør unge mer villige til å prøve ut ting som gir spenning eller risiko henger sammen med røyking (Malmberg, 2012; Vallone et al., 2007). Det er også vist at både røyking (Fluharty et al., 2016; Weinberger et al., 2017) og snus (Bondø et al., 2022) er assosiert med mentale helseutfordringer. En norsk studie gjort i en studentpopulasjon fant nylig at dagligrøyking doblet sjansen for økt nivå av psykiske plager, mens bruk av snus økte sjansen med nærmere 40 prosent (Tjora et al., 2023). To andre studier finner at ungdommer som bruker e-sigaretter med nikotin gjerne også bruker andre tobakksprodukter, er mer spenningssøkende, har flere mentale helse-utfordringer og rapporterer om mer problematferd enn øvrig ungdom (Lundberg et al., 2019; Tokle et al., 2022).

Vi vet foreløpig mindre om sammenhengen mellom sosial bakgrunn og vaping blant ungdom. I den voksne befolkningen er vaping mest utbredt blant personer som røyker eller har røykt daglig. Dagligrøyking er videre mer enn fire ganger så utbredt blant personer med kort enn lang allmennutdanning (Folkehelseinstituttet, 2023). Langt færre unge røyker daglig. Bildet er likevel det samme: Dagligrøyking er mest utbredt blant tenåringer med lav sosioøkonomisk status (Bakken, 2023). Mens foreldres utdanningsnivå, inntektsnivå og egne utdanningsplaner henger sammen med dagligrøyking blant unge (Ahun et al., 2020; Hanson & Chen, 2007; Hiscock et al., 2012), varierer av-og-til-røyking i mindre grad med utdanning (Kvaavik et al., 2014). Det samme gjaldt lenge bruk av snus blant ungdom (Grøtvedt et al., 2008), men de siste årene har det blitt noe mer utbredt å bruke snus blant unge med lav sosioøkonomisk status (Bakken, 2023), og blant unge voksne med kort sammenlignet med lang utdanning (Folkehelseinstituttet, 2023; Tjora et al., 2020). En ny studie fant det samme blant unge som velger yrkesfaglig utdanning på videregående skole og ikke planlegger høyere utdanning (Ansteinsson et al., 2023).

Ungdomstid og vaping som sosial praksis

Sara og Emilie var begge 15 år gamle og gikk på en skole på Oslo vest da de ble intervjuet.

De diskuterte seg imellom hva som gjorde at de likte e-sigaretter:

- Emilie: Det ser kult ut fordi du sitter her sånn, også kan du ta litt kule bilder, også ser det veldig kult ut hvis du kan triks og sånt. Jo mer tykk røyk du klarer å blåse ut, jo bedre er det.
- Sara: Det er litt sånn partytriks: «Godkjenn meg, jeg kan lage røykringer» liksom.
- Emilie: Det er sånn: «Åh, kult!»

Samtalen illustrerer hvordan bruken av e-sigaretter som ungdomskultur kan handle om identitet, performativet og sosial anerkjennelse. Flere kvalitative studier viser at ungdom anser vaping som en identitetsmarkør og en sosial praksis som utvikler seg gjennom sosial interaksjon i ungdomstiden (Blank & Hoek, 2023; Tokle, 2020b; Yule & Tinson, 2017). Dette er kjente tema fra tidligere studier om røyking (Scheffels, 2009; Scheffels & Tokle, 2017), og kan kobles til alder og den transformativ fase mellom barndom og voksenliv.

Ungdomstiden er preget av biologisk, kognitiv og psykososial utvikling som kan medføre økt impulsivitet (Romer et al., 2011), risikovilje og tilbøyelighet til å søke nye opplevelser (Czerwenka et al., 2013; Tymula et al., 2012). I forlengelse av dette starter mange ungdom å eksperimentere med rusmidler (Schulenberg et al., 2016). Dette kan sees som både farlig og ulovlig, og også som en måte å markere avstand til det barnlige. Løsrivelse er et annet nøkkeltrekk ved denne fasen. Det innebærer at ungdom i større grad søker seg bort fra foreldre og omsorgspersoner, samtidig som relasjoner til jevnaldrende blir viktigere (Pedersen & Ødegård, 2021). For noen kan løsrivelsesprosessen ha elementer av ungdomsopprør. På samme måte som opposisjon har vært en tradisjonell motivasjon for røyking blant ungdom, har kvalitative studier vist at særlig yngre ungdom kan se på vaping som «litt» opposisjonelt – i kraft av at vaping var noe ungdommene gjorde i skjul fra foresatte og lærere og oppfattet som «litt ulovlig», men ikke «så ulovlig» som røyking (Scheffels et al., 2023; Tokle, 2020b). Samtidig kunne det at vaping ble ansett som «passe» grenseoverskridende se ut til å forsterke den sosiale dimensjonen ved vaping. Dette speiler at bruken blant ungdom også kan være motivert av et ønske om å bli inkludert, om å utrykke likhet til noen og forskjell fra andre, og slik oppnå økt sosial status i hierarkiet blant de jevnaldrende (Michell & Amos, 1997; Scheffels et al., 2023). Økt fokus på å oppnå sosialt innpass og sosial status innebærer samtidig at ungdom kan være særlig mottagelige for sosial påvirkning og gruppepress (Laursen & Veenstra, 2021).

Videre har flere kvalitative studier belyst hvordan ungdom tillegger ulike e-sigaretter sosial og identitetsmessig betydning. Dette skyldes i stor grad egenskaper ved produktene. E-sigaretter blir betraktet som lette å dele og morsomme å bruke (Tokle, 2020b), og underholdningsverdien har flere dimensjoner. Oppmerksomheten som følger av at vaping kan anses som nytt og spennende er en driver for noen. For andre kan det handle om muligheten til å utføre vaping-triks og lage store skyer, såkalt *cloud chasing* (Kong et al., 2020; Tokle & Pedersen, 2019). Slike studier har også dokumentert hvordan ungdom vurderer ulike typer e-sigaretter som passende for forskjellige situasjoner. Den diskrete typen typisk foretrekkes til bruk på skolen, mens de kraftigere modellene er bedre egnet for å vise frem vapingferdigheter.

E-sigarettenes appell i ungdomskulturen handler også om smaksutvalget. Smaker som tutti-frutti, vannmelon, fersken-mango, kiwi, Red Bull, karamell og sukkerspinn er blant de mange smakene som er tilgjengelige på markedet. Eksemplene er samtidig relevante. Ungdom har nemlig en preferanse for å vape fruktige og søte smaker (Measham et al., 2016; Notley et al., 2022). Tilbudet av e-sigarettsmaker har blitt beskrevet som en «godteributikk», og de gode smakene har vist seg å bidra til at vaping fremstår mindre helseskadelig (Scheffels et al., 2023). Det samme kan en se på snusmarkedet i Norge, hvor produktutvalg har økt parallelt med nedgangen i røyking. Produsentene lanserte små og hvite porsjonsposer, smakstilsetninger som mint og frukt, og pakninger med nytt design. En norsk intervjustudie med ungdom om snus tyder på at produktendringene økte appellen blant unge, og at frukt- og godterismakene førte til at produktene ble oppfattet som mindre helseskadelige. Det økte produktmangfoldet bidro antakelig også til å forsterke snusens rolle som en identitetsmarkør (Scheffels & Lund, 2017).

Både når det gjelder snus og e-sigaretter synes selve innovasjonen – at dette er nye produkter – å ha en egen verdi for unge. Norsk ungdom velger å bruke e-sigaretter fordi de oppfatter dem som noe annet enn vanlige sigaretter (Scheffels et al., 2023; Tokle, 2020b). Mens røyking blir omtalt som stigmatisert og gammeldags, blir vaping beskrevet som mer akseptabelt, delvis på grunn av forskjellen i lukt og smak (Tokle, 2020a; Tokle & Pedersen, 2019). Samtidig spiller både opposisjon og sosial gruppetilhørighet en rolle, på samme måte som for røyking i ungdomstiden. E-sigarettene kan oppleves attraktive for unge både fordi de ligner og fordi de ikke ligner på vanlige sigaretter (Scheffels et al., 2023).

Digitale plattformer har blitt viktige arenaer for sosial samhandling og innhenting av informasjon (Tilleczek & Campbell, 2019). Europeiske ungdommer bruker to–tre timer på sosiale medier på skoledager og hele seks timer på fridager (ESPAD, 2019, s. 81). Plattformene, som er globale, innebærer også at dagens unge har tilgang til andre forsyningskilder og flater for tobakkseksposering enn tidligere generasjoner. Det er vanlig å følge influensere som ønsker å påvirke eller selge produkter. Unge som blir eksponert for tobakk eller e-sigaretter på sosiale medier bruker slike produkter oftere enn unge som ikke ser slikt innhold (Donaldson et al., 2022). En nordisk intervjustudie viste at bruken av digital teknologi var viktig for både kunnskap om og tilgangen til e-sigaretter (Scheffels et al., 2023).

Fordi ungdom tilskriver e-sigaretter sosial mening, kommuniserer bruken altså noe om brukeren – også på digitale arenaer. Ungdom kan snakke med entusiasme om hobby- og triksaspektet ved vaping; og om hvordan de lærer nye triks via digitale plattformer som YouTube og TikTok (Tokle, 2020b; Scheffels et al., 2023). Å lage og dele vaping-relatert innhold på sosiale medier blir en sosial praksis for å vise seg frem på lik linje med andre aktiviteter i ungdomskulturen. En kan vise hvordan en mestrer vaping-triks eller at man bruker produkter som er trendy. Ungdom som bruker e-sigaretter ser på innhold som viser vaping-triks og promoterer ulike produktvarianter, ofte via influensere fra utlandet (Kong et al., 2019; Malik et al., 2019; Scheffels et al., 2023). I den nordiske studien fortalte flere ungdommer hvordan dette inspirerte dem til å prøve lignende triks eller til å lage og dele egne videoer på nett (Scheffels et al., 2023). Dette er ikke bare en digital aktivitet, men kan være tema når ungdom snakker ansikt til ansikt. Digitale plattformer kan bidra til å veve kommersielt innhold om vaping sammen med unges egne sosiale liv i dagens ungdomskultur.

Ungdomsvaping – uskyldig moro eller fare på ferde?

E-sigarettene ble opprinnelig patentert som et røykesubstitutt og har blitt ansett å være et viktig bidrag til skadereduksjon for de gjenværende dagligrøykerne (Chapman et al., 2019; Etter, 2018). Nye produktdesign og smaks mangfoldet på markedet har gitt e-sigarettene bredere appell, men samtidig skapt bekymring for økt bruk blant ungdom. Bekymringene handler gjerne om at dette er relativt nye produkter hvor vi har begrenset kunnskap om langtidsvirkningene. Det er mulig at unges bruk av e-sigaretter kan innebære en større helserisiko enn det som er kjent til nå (Bautista, Mogul & Fowler, 2023). En annen bekymring er at bruken av e-sigaretter kan bidra til en ny generasjon nikotinavhengige (Chadi et al., 2019), gitt at vi lenge har hatt lave andeler røykere blant unge (Walley et al., 2019). I tillegg

er det en mer generell bekymring for at bruken av e-sigaretter, i kraft av å minne om røyking, vil kunne renormalisere røykepraksisen og bidra til at flere vil begynne å røyke på lengre sikt (Brown et al., 2020). Kanskje vil det undergrave tiår med vellykkede antirøyketiltak (Sæbø & Scheffels, 2017). Det er også bekymring for at ungdom kan komme til å innta illegale og/eller helseskadelige produkter gjennom kjøp og salg blant jevnaldrende, sosiale medier og andre uregulerte forsyningskilder (Kreslake et al., 2022). Det at unge som bruker e-sigaretter deler noen av de samme personlighetstrekkene som unge som røyker, har samtidig blitt løftet frem som et argument for at bruk av e-sigaretter kan fungere skadereduserende også for unge, fordi det er sannsynlig at ungdommene ville røykt i stedet om alternative produkter ikke var tilgjengelige (Green et al., 2018).

Selv om majoriteten av ungdom i Norge – åtte av ti i 2022, sju av ti i Oslo 2023 – aldri har prøvd e-sigaretter (Tokle & Bakken, 2023), er det viktig å merke seg at bruken og bruksmønsteret utvikler seg. Veksten i bruk blant ungdom i Oslo indikerer at vaping kan ha fått en sterkere posisjon i ungdomskulturen (Tokle & Bakken, 2023). Hvordan utviklingen vil fortsette, er vanskelig å forutsi. Selv om Oslo er kjent for å lede an i nye samfunnstrender, gjenstår det å se om økningen speiler en nasjonal utvikling eller om det er snakk om et geografisk avgrenset fenomen. Det er også usikkert om økningen i Oslo 2023 representerer en kortvarig hype eller begynnelsen på en varig trend.

Vi har altså ikke alle svarene som trengs for å konkludere på spørsmålet om hvor bekymret vi skal være for unges bruk av e-sigaretter. Artikkelen gir samtidig et viktig rammeverk for å forstå fenomenet og utfordringene vi står overfor. Vi har løftet frem en rekke dimensjoner som er relevante for å belyse hva bruk av e-sigaretter i ungdomskulturen innebærer. Et hovedpoeng er at bruken av e-sigaretter blant ungdom bør forstås som en sosial praksis. Det er noe ungdom gjør sammen og for å være en del av et sosialt fellesskap (Keane et al., 2017; Scheffels et al., 2023; Yule & Tinson, 2017). E-sigarettenes kan fungere som en identitetsmarkør fordi produktmangfoldet innebærer at ungdom, gjennom å velge spesifikke varianter, opplever å kunne vise «hvem man er». E-sigarettenes status vil løpende forhandles og reforhandles innad i ungdomskulturen (Tokle, 2020b; Yule & Tinson, 2017). Det er derfor behov for å følge utviklingen i e-sigaretmarkedet, deriblant på lanseringen av nye produktvarianter som kan bidra til å revitalisere e-sigarettenes appell og nyhetsverdi. Vi må også se vaping i sammenheng med snusing og røyking. Vi trenger oppdatert kunnskap om de

rådende normene og forventningene ungdom har til de ulike tobakksproduktene i tillegg til e-sigarettene.

Perspektivet på bruk av e-sigaretter som ungdomskultur synligjør også en rekke regulatoriske utfordringer. I dag benytter ni av ti barn og unge sosiale medier daglig (Medietilsynet, 2020), og slike plattformer er en viktig arena for indirekte reklame og eksponering for e-sigaretter. Algoritmene på digitale plattformer innebærer at ungdom som har søkt på innhold relatert til e-sigaretter og vaping fortsetter å bli eksponert for dette i feeden sin (Cen & Shah, 2021; Scheffels et al., 2023). Digitale plattformer er også viktige markedsarenaer for kjøp og salg, og ungdom har relativt enkel tilgang til uregulerte vapingprodukter og replika-varianter via nettforhandlere og sosiale medier som Snapchat. Mens staten har en viktig rolle når det gjelder å kvalitetssikre og regulere produkter som selges, er ikke produkter som kjøpes og selges utenfor det legale markedet underlagt en slik innholdskontroll (Beckert & Wehinger, 2013). Det blir viktig å kartlegge hvilke konsekvenser eksponering og forsyning via digitale arenaer vil ha for bruken blant ungdom fremover.

Ungdom kan velge om de vil bruke e-sigaretter med eller uten nikotin. Vi har få studier som kartlegger hva de velger, men en norsk studie indikerer at å bruke e-sigaretter uten nikotin er relativt utbredt blant ungdom i Norge (Tokle et al., 2022). Vi trenger oppdatert kunnskap om dette for å belyse om vi kan komme til å se økt nikotinavhengighet blant ungdom. Innføringen av EUs tobakksdirektiv i Norge innebærer at det blir tillatt å selge e-væske og e-sigaretter med nikotin i butikker. Samtidig vil det også innføres smaksforbud og krav om standardiserte pakninger. Vil dette påvirke bruken blant ungdom? Vi har pekt på at det er en sterk sammenheng mellom bruk av e-sigaretter, røyk og snus i ungdomstiden (Lundberg et al., 2019; Raitasalo et al., 2022; Tokle & Bakken, 2023). Fremtidige studier bør undersøke kombinert fremfor isolert bruk av e-sigaretter og tobakksprodukter. Siden gruppen av ungdom som driver med flerbruk oppgir flere utfordringer, er det også viktig med mer kunnskap om hva som bidrar til sammenhengen. Sammenhengen mellom bruk av e-sigaretter og rusmidler som alkohol og cannabis er også viktig å belyse mer. E-sigaretter kan benyttes som opptaksmetode for cannabis. En fersk norsk studie blant ungdom på videregående skoler i Norge viste at en av tre cannabisbrukere inntok stoffet ved å vape det (Bretteville-Jensen et al., 2022).

Vårt hovedpoeng om at vaping må sees som en mangefasettert praksis i ungdomskulturen er avgjørende for å kunne utforme en god forebyggende politikk og relevante intervensjoner. Ungdomstiden er en eksperimenteringsfase, og de unge påvirker hverandre hele tiden og på mange måter. Kanskje er tiltak som regulerer produkteksponeringen unge utsettes for på sosiale medier særlig viktige, samt tiltak som når unge på «deres» sosiale plattformer. Det kan også være nødvendig å utforme tilpassede tiltak for å nå ulike grupper av ungdom. Særlig bør det etterstrebtes å nå sårbar ungdom hvor forekomsten av flerbruk ser ut til å være mest utbredt.

Takk

Forfatterne vil takke Lars Roar Frøyland for hjelpen med å gjøre en tilleggsanalyse om bruk av e-sigaretter på bydelsnivå i Oslo.

Referanser

- Action on Smoking and Health. (2023). *Use of e-cigarettes (vapes) among young people in Great Britain*. <https://ash.org.uk/resources/view/use-of-e-cigarettes-among-young-people-in-great-britain>
- Ahun, M. N., Lauzon, B., Sylvestre, M. P., Bergeron-Caron, C., Eltonsy, S. & O'Loughlin, J. (2020). A systematic review of cigarette smoking trajectories in adolescents. *International Journal of Drug Policy*, 83, Artikkel 102838. <https://doi.org/10.1016/j.drugpo.2020.102838>
- Ansteinsson, V., Mdala, I., Becher, R., Grøtvedt, L., Kopperud, S. E. & Valen, H. R. (2023). Factors associated with initiation and use of snus among adolescents. *Scandinavian Journal of Public Health*, 51(1), 44–52. <https://doi.org/10.1177/14034948211062311>
- Bakken, A. (2022). *Ungdata 2022. Nasjonale resultater (NOVA-rapport 5/22)*. Velferdsforskningsinstituttet NOVA, OsloMet. <https://hdl.handle.net/11250/3011548>
- Bakken, A. (2023). *Ung i Oslo 2023. Ungdomskolen og videregående skole (NOVA-rapport 6/23)*. Velferdsforskningsinstituttet NOVA, OsloMet. <https://hdl.handle.net/11250/3065089>
- Bautista, M., Mogul, A. S. & Fowler, C. D. (2023). Beyond the label: Current evidence and future directions for the interrelationship between electronic cigarettes and mental health. *Frontiers in Psychiatry*, 14, Artikkel 1134079. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2023.1134079>
- Beckert, J. & Wehinger, F. (2013). In the shadow: Illegal markets and economic sociology. *Socio-Economic Review*, 11(1), 5–30. <https://doi.org/10.1093/ser/mws020>
- Blank, M. L. & Hoek, J. (2023). Navigating social interactions and constructing vaping social identities: A qualitative exploration with New Zealand young adults who smoke. *Drug and Alcohol Review*, 42(2), 268–276. <https://doi.org/10.1111/dar.13542>

- Bold, K. W., Kong, G., Morean, M., Gueorguieva, R., Camenga, D. R., Simon, P., Davis, D. R., Jackson, A. & Krishnan-Sarin, S. (2021). Trends in various e-cigarette devices used by high school adolescents from 2017–2019. *Drug and Alcohol Dependence*, 219, Artikkel 108497. <https://doi.org/10.1016/j.drugalcdep.2020.108497>
- Bondø, P., Høyve, A., Løchen, M. L. & Bramness, J. G. (2022). The relationship between smokeless tobacco (snus) and anxiety and depression among adults and elderly people. A comparison to smoking in the Tromsø Study. *Addiction*, 117(10), 2695–2706. <https://doi.org/10.1111/add.15950>
- Bretteville-Jensen, A. L., Andreas, J. B., Dahl, S. L. & Hov, D. H. (2022). *CANN 2021: En studie om cannabiserfaringer, kunnskap og holdninger blant elever på videregående skoler*. Folkehelseinstituttet.
- Brown, R., Bauld, L., de Lacy, E., Hallingberg, B., Maynard, O., McKell, J., Moore, L. & Moore, G. (2020). A qualitative study of e-cigarette emergence and the potential for renormalisation of smoking in UK youth. *International Journal of Drug Policy*, 75, Artikkel 102598. <https://doi.org/10.1016/j.drugpo.2019.11.006>
- Cen, S. & Shah, D. (2021). Regulating algorithmic filtering on social media. *Advances in Neural Information Processing Systems*, 34, 6997–7011.
- Chadi, N., Hadland, S. E. & Harris, S. K. (2019). Understanding the implications of the «vaping epidemic» among adolescents and young adults: A call for action. *Substance Abuse*, 40(1), 7–10. <https://doi.org/10.1080/08897077.2019.1580241>
- Chapman, S., Bareham, D. & Maziak, W. (2019). The gateway effect of e-cigarettes: Reflections on main criticisms. *Nicotine and Tobacco Research*, 21(5), 695–698. <https://doi.org/10.1093/ntr/nty067>
- Cservenka, A., Herting, M. M., Seghete, K. L. M., Hudson, K. A. & Nagel, B. J. (2013). High and low sensation seeking adolescents show distinct patterns of brain activity during reward processing. *NeuroImage*, 66, 184–193. <https://doi.org/10.1016/j.neuroimage.2012.11.003>
- Donaldson, S. I., Dormanesh, A., Perez, C., Majmundar, A. & Allem, J. P. (2022). Association between exposure to tobacco content on social media and tobacco use: A systematic review and meta-analysis. *JAMA Pediatrics*, 176(9), 878–885. <https://doi.org/10.1001/jamapediatrics.2022.2223>
- ESPAD. (2019). *ESPAD report 2019. Results from the European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs (ESPAD)*. <http://www.espad.org/espad-report-2019>
- Etter, J. F. (2018). Gateway effects and electronic cigarettes. *Addiction*, 113(10), 1776–1783. <https://doi.org/10.1111/add.13924>
- Farrimond, H. (2017). A typology of vaping: Identifying differing beliefs, motivations for use, identity and political interest amongst e-cigarette users. *International Journal of Drug Policy*, 48, 81–90. <https://doi.org/10.1016/j.drugpo.2017.07.011>
- Farshchian, V., Andersen, N. & Nygård, K. (2023, 8. august). Dette er det ungdomsfenomenet: – Alle vil smake. *Adresseavisen*.

<https://www.adressa.no/nyheter/trondelag/i/8J18br/dette-er-det-nye-ungdomsfenomenet-alle-vil-smake>

- Fluharty, M., Taylor, A. E., Grabski, M. & Munafò, M. R. (2016). The association of cigarette smoking with depression and anxiety: A systematic review. *Nicotine & Tobacco Research, 19*(1), 3–13. <https://doi.org/10.1093/ntr/ntw140>
- Folkehelseinstituttet. (2023). *Tobakk i Norge*. <https://www.fhi.no/nettpub/tobakkinorge/>
- Green, L. W., Fielding, J. E. & Brownson, R. C. (2018). The debate about electronic cigarettes: Harm minimization or the precautionary principle. *Annual Review of Public Health, 39*, 189–191. <https://doi.org/10.1146/annurev-publhealth-102417-124810>
- Grøtvedt, L., Stigum, H., Hovengen, R. & Graff-Iversen, S. (2008). Social differences in smoking and snuff use among Norwegian adolescents: A population based survey. *BMC Public Health, 8*, 1–12. <https://doi.org/10.1186/1471-2458-8-322>
- Hanson, M. D. & Chen, E. (2007). Socioeconomic status and health behaviors in adolescence: A review of the literature. *Journal of Behavioral Medicine, 30*, 263–285. <https://doi.org/10.1007/s10865-007-9098-3>
- Hellem-Hansen, V. L. & Skrefsrud, L. E. (2023, 5. juni). «Mia» (18) vaper: – Lett å få tak i. NRK. <https://www.nrk.no/inlandet/1.16420054>
- Hiscock, R., Bauld, L., Amos, A., Fidler, J. A. & Munafò, M. (2012). Socioeconomic status and smoking: A review. *Annals of the New York Academy of Sciences, 1248*(1), 107–123. <https://doi.org/10.1111/j.1749-6632.2011.06202.x>
- Keane, H., Weier, M., Fraser, D. & Gartner, C. (2017). «Anytime, anywhere»: Vaping as social practice. *Critical Public Health, 27*(4), 465–476. <https://doi.org/10.1080/09581596.2016.1250867>
- Kingsrød, M. G. & von Krogh, M. (2023, 28. mai). «Det er helt sykt.» VG. <https://www.vg.no/forbruker/livsstil/i/BWm4Ow/ungdommens-vape-kultur-helt-sykt>
- Kinnunen, J. M., Ollila, H., Minkkinen, J., Lindfors, P. L., Timberlake, D. S. & Rimpelä, A. H. (2019). Nicotine matters in predicting subsequent smoking after e-cigarette experimentation: A longitudinal study among Finnish adolescents. *Drug and Alcohol Dependence, 201*, 182–187. <https://doi.org/10.1016/j.drugalcdep.2019.04.019>
- Kong, G., Morean, M. E., Bold, K. W., Wu, R., Bhatti, H., Simon, P. & Krishnan-Sarin, S. (2020). Dripping and vape tricks: Alternative e-cigarette use behaviors among adolescents. *Addictive Behaviors, 107*, Artikkel 106394. <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2020.106394>
- Kreslake, J. M., Diaz, M. C., Shinaba, M., Vallone, D. M. & Hair, E. C. (2022). Youth and young adult risk perceptions and behaviours in response to an outbreak of e-cigarette/vaping-associated lung injury (EVALI) in the USA. *Tobacco Control, 31*(1), 88–97. <https://doi.org/10.1136/tobaccocontrol-2020-056090>
- Kvaavik, E., von Soest, T. & Pedersen, W. (2014). Nondaily smoking: A population-based, longitudinal study of stability and predictors. *BMC Public Health, 14*(1), 1–8. <https://doi.org/10.1186/1471-2458-14-123>

- Laursen, B. & Veenstra, R. (2021). Toward understanding the functions of peer influence: A summary and synthesis of recent empirical research. *Journal of Research on Adolescence*, *31*(4), 889–907. <https://doi.org/10.1111/jora.12606>
- Linnansaari, A., Ollila, H., Pisinger, C., Scheffels, J., Kinnunen, J. M. & Rimpelä, A. (2022). Towards tobacco-free generation: Implementation of preventive tobacco policies in the Nordic countries. *Scandinavian Journal of Public Health*, *51*(8). <https://doi.org/10.1177/14034948221106867>
- Lundberg, C. S., Kvaavik, E. & Tokle, R. (2019). Nye bruksmønstre i et tobakksmarked i endring – kombinert bruk av sigaretter, snus og e-sigaretter blant ungdom. *Nordic Studies on Alcohol and Drugs*, *36*(1), 6–20. <https://doi.org/10.1177/1455072518797823>
- Malik, A., Li, Y., Karbasian, H., Hamari, J., & Johri, A. (2019). Live, love, Juul: User and content analysis of Twitter posts about Juul. *American Journal of Health Behavior*, *43*(2), 326–336. <https://doi.org/10.5993/AJHB.43.2.9>
- Malmberg, M., Kleinjan, M., Vermulst, A. A., Overbeek, G., Monshouwer, K., Lammers, J. & Engels, R. C. (2012). Do substance use risk personality dimensions predict the onset of substance use in early adolescence? A variable- and person-centered approach. *Journal of Youth and Adolescence*, *41*(11), 1512–1525. <https://doi.org/10.1007/s10964-012-9775-6>
- Measham, F., O'Brien, K. & Turnbull, G. (2016). «Skittles & Red Bull is my favourite flavour»: E-cigarettes, smoking, vaping and the changing landscape of nicotine consumption amongst British teenagers – implications for the normalisation debate. *Drugs: Education, Prevention and Policy*, *23*(3), 224–237. <https://doi.org/10.1080/09687637.2016.1178708>
- Medietilsynet. (2022). *Barn og unges bruk av sosiale medier*. Hentet 20. oktober 2023 fra https://www.medietilsynet.no/globalassets/publikasjoner/barn-og-medier-undersokelser/2022/Barn_og_unges_bruk_av_sosiale_medier.pdf
- Michell, L. & Amos, A. (1997). Girls, pecking order and smoking. *Social Science & Medicine*, *44*(12), 1861–1869. [https://doi.org/10.1016/s0277-9536\(96\)00295-x](https://doi.org/10.1016/s0277-9536(96)00295-x)
- Notley, C., Gentry, S., Cox, S., Dockrell, M., Havill, M., Attwood, A. S., Smith, M. & Munafò, M. R. (2022). Youth use of e-liquid flavours—A systematic review exploring patterns of use of e-liquid flavours and associations with continued vaping, tobacco smoking uptake or cessation. *Addiction*, *117*(5), 1258–1272. <https://doi.org/10.1111/add.15723>
- O'Brien, D., Long, J., Quigley, J., Lee, C., McCarthy, A. & Kavanagh, P. (2021). Association between electronic cigarette use and tobacco cigarette smoking initiation in adolescents: A systematic review and meta-analysis. *BMC Public Health*, *21*(1), Artikkel 954. <https://doi.org/10.1186/s12889-021-10935-1>

- Pedersen, W. & Ødegård, G. (2021). Norsk ungdomsforskning: Røtter og samtidsforståelser. I G. Ødegård & W. Pedersen (Red.), *Ungdommen* (kap. 1, s. 9–25). Cappelen Damm Akademisk. <https://doi.org/10.23865/noasp.142.ch1>
- Raitasalo, K., Bye, E. K., Pisinger, C., Scheffels, J., Tokle, R., Kinnunen, J. M., Ollila, H. & Rimpelä, A. (2022). Single, dual, and triple use of cigarettes, e-cigarettes, and snus among adolescents in the Nordic countries. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, *19*(2), Artikkel 683. <https://doi.org/10.3390/ijerph19020683>
- Romer, D., Betancourt, L. M., Bordsky, N. L., Giannetta, J. M., Yang, W. & Hurt, H. (2011). Does adolescent risk taking imply weak executive function? A prospective study of relations between working memory performance, impulsivity, and risk taking in early adolescence. *Developmental Science*, *14*(5), 1119–1133. <https://doi.org/10.1111/j.1467-7687.2011.01061.x>
- Scheffels, J. (2009). Stigma, or sort of cool: Young adults' accounts of smoking and identity. *European Journal of Cultural Studies*, *12*(4), 469–486. <https://doi.org/10.1177/1367549409342513>
- Scheffels, J., Tokle, R., Linnansaari, A., Rasmussen, S. K. & Pisinger, C. (2023). E-cigarette use in global digital youth culture. A qualitative study of the social practices and meaning of vaping among 15–20-year-olds in Denmark, Finland, and Norway. *International Journal of Drug Policy*, *111*, Artikkel 103928. <https://doi.org/10.1016/j.drugpo.2022.103928>
- Scheffels, J. & Lund, I. (2017). Cute as candy: A qualitative study of perceptions of snus branding and package design among youth in Norway. *BMJ Open*, *7*(4), Artikkel e012837. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2016-012837>
- Scheffels, J. & Tokle, R. (2017). «Addicted to being cool»: Occasional smoking in a Western context of tobacco denormalization. *Addiction Research & Theory*, *25*(5), 368–374. <https://doi.org/10.1080/16066359.2017.1285913>
- Schulenberg, J., Maslowsky, J., Patrick, M. E. & Martz, M. (2016). Substance use in the context of adolescent development. I R. A. Zucker & S. A. Brown (Red.), *The Oxford handbook of adolescent substance abuse* (s. 1–34). Oxford University Press.
- Sæbø, G. & Scheffels, J. (2017). Assessing notions of denormalization and renormalization of smoking in light of e-cigarette regulation. *International Journal of Drug Policy*, *49*, 58–64. <https://doi.org/10.1016/j.drugpo.2017.07.026>
- Tilleczek, K. & Campbell, V. M. (2019). *Youth in the digital age*. Routledge.
- Tjora, T., Skogen, J. C. & Sivertsen, B. (2023). Establishing the association between snus use and mental health problems: A study of Norwegian college and university students. *Nicotine & Tobacco Research*, *25*(1), 135–142. <https://doi.org/10.1093/ntr/ntac208>
- Tjora, T., Skogen, J. C. & Sivertsen, B. (2020). Increasing similarities between young adults' smoking and snus use in Norway: A study of the trends and stages of smoking and snus epidemic from 2010 to 2018. *BMC Public Health*, *20*(1), 1–8. <https://doi.org/10.1186/s12889-020-09604-6>

- Tokle, R. (2020a). Bottom-up meets top-down: Exploring vapers' accounts of risk in a context of e-cigarette controversies. *Health, Risk & Society*, 22(2), 118–135. <https://doi.org/10.1080/13698575.2020.1749571>
- Tokle, R. (2020b). 'Vaping and fidget-spinners': A qualitative, longitudinal study of e-cigarettes in adolescence. *International Journal of Drug Policy*, 82, Artikkel 102791. <https://doi.org/10.1016/j.drugpo.2020.102791>
- Tokle, R. & Bakken, A. (2023). *Røyking, snusing og vaping*. NOVA, OsloMet. <https://hdl.handle.net/11250/3069344>
- Tokle, R., Brunborg, G. S. & Vedøy, T. F. (2022). Adolescents' use of nicotine-free and nicotine e-cigarettes: A longitudinal study of vaping transitions and vaper characteristics. *Nicotine and Tobacco Research*, 24(3), 400–407. <https://doi.org/10.1093/ntr/ntab192>
- Tokle, R. & Pedersen, W. (2019). «Cloud chasers» and «substitutes»: E-cigarettes, vaping subcultures and vaper identities. *Sociology of Health & Illness*, 41(5), 917–932. <https://doi.org/10.1111/1467-9566.12854>
- Tymula, A., Belmaker, L. A. R., Roy, A. K., Ruderman, L., Manson, K., Glimcher, P. W. & Levy, I. (2012). Adolescents' risk-taking behavior is driven by tolerance to ambiguity. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 109(42), 17135–17140. <https://doi.org/10.1073/pnas.1207144109>
- US Department of Health and Human Services. (2018). *Surgeon General's advisory on e-cigarette use among youth*. <https://e-cigarettes.surgeongeneral.gov/documents/surgeon-generals-advisory-on-e-cigarette-use-among-youth-2018.pdf>.
- Vallone, D., Allen, J. A., Clayton, R. R. & Xiao, H. (2007). How reliable and valid is the Brief Sensation Seeking Scale (BSSS-4) for youth of various racial/ethnic groups? *Addiction*, 102(s2), 71–78. <https://doi.org/10.1111/j.1360-0443.2007.01957.x>
- Walley, S. C., Wilson, K. M., Winickoff, J. P. & Groner, J. (2019). A public health crisis: Electronic cigarettes, vape, and JUUL. *Pediatrics*, 143(6). <https://doi.org/10.1542/peds.2018-2741>
- Wang, T. W., Neff, L. J., Park-Lee, E., Ren, C., Cullen, K. A. & King, B. A. (2020). E-cigarette use among middle and high school students—United States, 2020. *Morbidity and Mortality Weekly Report*, 69(37), 1310. <https://doi.org/10.15585/mmwr.mm6937e1>
- Weinberger, A. H., Kashan, R. S., Shpigel, D. M., Esan, H., Taha, F., Lee, C. J., Funk, A. P. & Goodwin, R. D. (2017). Depression and cigarette smoking behavior: A critical review of population-based studies. *The American Journal of Drug and Alcohol Abuse*, 43(4), 416–431. <https://doi.org/10.3109/00952990.2016.1171327>
- Yule, J. A. & Tinson, J. S. (2017). Youth and the sociability of «vaping». *Journal of Consumer Behaviour*, 16(1), 3–14. <https://doi.org/10.1002/cb.1597>

Appendiks

Tabell 1. Bruksmønster for e-sigaretter blant elever i ungdomsskolen og videregående skole i Ung i Oslo 2023 etter bydel. Prosent.

	Vestre Aker	Ullern	Frognær	Nordre Aker	St. Hans-haugen	Sagene	Grünerløkka	Gamle Oslo	Bjerke	Alna	Stovner	Grovdal	Østensjø	Nordstrand	Søndre Nord-
Aldri brukt	51	47	51	52	53	57	55	55	61	67	70	68	56	50	65
Brukt før, men sluttet	21	21	20	23	22	20	19	22	20	15	14	14	20	20	16
Bruker sjeldnere enn ukentlig	20	23	21	19	19	17	19	14	12	10	8	9	16	19	12
Bruker ukentlig	5	6	5	5	5	3	3	5	6	5	3	4	4	8	4
Bruker daglig	2	2	3	2	1	3	3	4	2	5	5	6	3	3	4
<i>n</i>	944	643	510	997	286	247	403	422	485	598	582	400	818	1 088	664